

Ἡ ἑορτή τῆς Σκηνοπηγίας

ὡς τύπος τῆς χριστιανικῆς ἑορτῆς

Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ
Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

α) Στὴν Παλαιά Διαθήκη ἡ Σκηνοπηγία ἦταν ἑπταήμερη, γεωργικὴ καὶ χαρμόσυνη ἑορτή, συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας τῶν Ἑβραίων ὡς λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σπουδαία ἐσχατολογικὰ μηνύματα.

«Τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ μηνός τοῦ ἐβδόμου τούτου ἑορτὴ σκηνῶν ἑπτὰ ἡμέρας τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ὀγδόη κλητὴ ἁγία ἔσται ἡμῖν ... Καὶ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός τοῦ ἐβδόμου τούτου, ὅταν συντελέσηται τὰ γενήματα τῆς γῆς, ἑορτάσετε τῷ Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας· τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτη ἀνάπαυσις καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀνάπαυσις ... Ἐν σκηναῖς κατοικήσετε ἑπτὰ ἡμέρας πᾶς ὁ αὐτόχθων ἐν Ἰσραὴλ κατοικήσει ἐν σκηναῖς, ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ ὑμῶν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατώκισα τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν μὲ αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός ὑμῶν¹.

Ἡ ἐν λόγῳ ἑπταήμερη ἑορτή ἦταν ἀφιερωμένη στὴν ἀνάμνηση «τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς» τῶν Ἑβραίων² καὶ στὴ συγκομιδὴ «τῶν κατὰ τό ἔαρ βλαστησάντων καρπῶν»³. Τὴν περίοδο αὐτὴ οἱ Ἑβραῖοι διέμεναν σέ

¹ Λευϊτ. 23, 33-43. Ἀριθ. 29, 12-40. Κριταὶ 21, 19-21. Νεεμίας 8, 13- 18, Ἰεζ. 45, 25.

² Θεοδωρήτου Ἐπισκόπου Κύρου, *Εἰς τὸ Λευϊτικόν*, ΛΒ', PG 80, 341 C. Βλ. καὶ PG 80, 276 C.

³ Θεοφάνους τοῦ Ἐπικλήν Κεραμέως, Ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίου τῆς Σικελίας, *Ὁμιλία Α'*. *Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰνδίκτου, ἥτοι τοῦ νέου ἔτους*, PG 132,152 A.

σκηνές⁴, ένθυμούμενοι, «μεσοῦντος τοῦ ένιαυτοῦ»⁵, αὐτό πού ἔκαναν κατά τήν πορεία τους στήν ἔρημο, ἀλλά καί κάθε χρόνο μαζεύοντες τῆς γῆς τά γενήματα. Τό παλαιό γεωργικό ἔτος ἔκλεινε μέ λαμπρό ἑορτασμό πού περιελάμβανε καθημερινές θυσίες, ψαλμωδία τῶν ἀναβαθμῶν (Ψαλμ. 120-134), φωτοχυσία στό Ναό, ἀντληση ἀπό τόν ἀρχιερέα ὑδάτων τήν ἑβδόμη ἡμέρα, ἀπό τήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, καί σπονδή στό θυσιαστήριο ὅπου ἔπορεύοντο ὅλοι ἐν πομπῇ (λιτανευτικῶς) κρατώντας στά χέρια καρπούς καί κλαδιά⁶.

β) Ἡ μέ ὅλους αὐτούς τούς τρόπους ἀνάμνηση τῆς ἱστορίας, στό ἐπίκεντρο τῆς ὁποίας ἦταν πάντοτε ὁ Θεός, εἶχε τό χαρακτήρα τῆς εὐχαριστίας γιά τή σωτηρία τῶν Ἑβραίων, τῆς ἐπίκλησης γιά τήν καρποφορία τῆς γῆς, τῆς ἐγκαθίδρυσης τῆς βασιλείας καί γενικότερα τό στοιχεῖο τῆς ἐσχατολογικῆς προσδοκίας. «Ἔτσι ἡ λειτουργική ζωή,

⁴ Δευτ. 16, 13: «Ἐορτήν σκηνῶν ποιήσεις σευτῶ ἑπτά ἡμέρας ἐν τῷ συναγαγεῖν σε ἐκ τῆς ἀλωνός σου καί ἀπό τῆς ληνοῦ σου».

⁵ Ἐξοδ. 34, 22· «Καί ἑορτήν συντελείας ἐπ' ἐξόδου τοῦ ένιαυτοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἔργων σου τῶν ἐκ τοῦ ἀγροῦ σου». Λεπτομέρειες γιά τό τελετουργικό τῆς Σκηνοπηγίας ὑπάρχουν στό Ταλμούδ. Βλ. *Der Talmud, Ausgewählt, übersetzt und erklärt von Reinhold Meyer*, Croidmann Verlag, München 1980, σ. 485. Μέ κλαδιά δένδρων στόλιζαν καί τά σπίτια των καθῶς ἐπίσης καί μέ «τόν ἀγνόν, ὡς σωφροσύνης δηλωτικόν, καί ἡδονῆς στεατικόν» (Θεοδωρήτου Ἐπισκόπου Κύρου, ὁ.π., PG 80, 341C).

⁶ Β. Μ. Βέλλα, *Ἑβραϊκή Ἀρχαιολογία*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθῆναι ²1984, σσ. 198-203. Ἡ. Β. Οἰκονόμου, *Παραδόσεις Ἀρχαιολογίας τῆς Παλαιστίνης καί Βιβλικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα 1985, σσ. 397- 401. Δ. Β. Καϊμάκη, *Οἱ θεσμοί τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 129-130. Τοῦ ἰδίου, «Οἱ γιορτές τοῦ Ἰσραήλ», ἐν *Τό Χριστιανικόν Ἐορτολόγιον. Πρακτικά Ἡ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων*, Βόλος, 18-20 Σεπτεμβρίου 2006 [Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη -15], Ἀθήνα 2007, σσ. 72-75. Ἰ. Τασιᾶ (Ἀρχιμ., νῦν Μητρ. Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης), «Νόημα καί περιεχόμενο τῶν ἑορτῶν στήν Παλαιά Διαθήκη», ἐν *Παντελεῆμονι Β' τῷ Παναγιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, τεῦχος ἀφιερωτήριον ἐπί τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς Αρχιερατείας αὐτοῦ*, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 514-517. Μ. Γκουτζιούδη, *Ἰωβηλαῖο ἔτος, Μελχισεδέκ καί ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή. Συμβολή στή διαμόρφωση τῆς χριστιανικῆς σωτηριολογίας*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2006, σσ. 174-176.

έμφανίζεται σάν προτύπωση τῆς έσχατολογικῆς έποχῆς»⁷. Οί σκηνές π.χ. παραπέμπουν στή δόξα καί τό κάλλος τῶν ούρανίων σκηνῶν ὅπου θά ἀναπαύονται (σαββατίζουν) εἰρηνικά ὅσοι ἔζησαν μέ δικαιοσύνη σ' αὐτή τή γῆ. Ἡ πραγματική γῆ τῆς έπαγγελίας εἶναι ὁ ούρανός καί ἡ ἀληθινή Σκηνοπηγία κατά τό Μεθόδιο (Ολύμπου), 4^{ος} αἰ., εἶναι ἡ ἀνάσταση, ὅπου ὁ ἄνθρωπος συνεορτάζει «τῷ Χριστῷ τήν χιλιονταετηρίδα τῆς ἀναπαύσεως, τάς έπτά καλουμένας ἡμέρας, τά σάββατα τά ἀληθινά»⁸.

Ἡ σκηνή συμβολίζει έπίσης τήν Ἐκκλησία⁹, ἀλλά καί τό ἀνθρώπινο σῶμα, τήν έπίγειο «ἡμῶν οἰκία τοῦ σκῆνους» κατά τόν ἀπόστολο Παῦλο¹⁰. Σ' αὐτή τή ζωή «διά πίστεως γάρ περιπατοῦμεν ... θαρροῦμεν δέ καί εὐδοκοῦμεν μᾶλλον έκδημῆσαι έκ τοῦ σώματος καί ένδημῆσαι πρός τόν Κύριον»¹¹, έλπίζοντες στή «μεταμόρφωση καί δοξασμό τοῦ ένθαδικοῦ, έπίγειου σώματος»¹². Αὐτό ἀκριβῶς έννοοῦν καί τά ὅσα λέγει πάλι ὁ Μεθόδιος (Ολύμπου) ὅσον ἀφορᾷ τή σχέση σκηνῶν, σωματῶν καί

⁷ J. Daniélou, *Άγία Γραφή καί Λειτουργία. Ἡ βιβλική θεολογία τῶν Μυστηρίων καί τῶν Ἑορτῶν κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1981, σ. 350. Δ. Γ. Τσάμη, *Εἰσαγωγή στήν Πατερική σκέψη*, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 141-142.

⁸ Μεθοδίου Ἐπισκόπου καί Μάρτυρος, *Συμπόσιον τῶν δέκα Παρθένων ἢ περί άγνείας*, Λόγος Θ', PG 18, 189 A. Πρβλ. PG 18, 181 B: «Νόει γάρ μοι τήν ἀνάστασιν εἶναι τήν σκηνοπηγίαν». Θεοφάνους τοῦ Ἐπίκλην Κεραμέως, Ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίου τῆς Σικελίας, ὀ.π., PG 132, 149 A: «Ἡ δέ τῶν Σκηνοπηγιῶν τόν τριπόθητον ἡμῖν τῆς ἀναστάσεως σημαίνει καιρόν, καλῶς κατά τόν ἔβδομο μήνα έκτελούμενον. Μετά γάρ τήν ἑβδομαδικήν τοῦ χρόνου περίοδον έλπίζεται ἡ ἀνάστασις, έν ἣ σκηνοποιηθήσεται διά τῆς ἀφθαρσίας ὁ ἄνθρωπος, τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ένθθεισης τῷ διαρρέουσάντι σώματι, ὡς τά φυλλορόοῦντα τῶν φυτῶν μετά τῶν ἀειθαλῶν, οἱ δέ έορτάζοντες ἀνεμίνυον».

⁹ Ἀστερίου Ἐπισκόπου Ἀμασειας, *Όμιλία ΙΔ'*, Λόγος εἰς τήν ἀρχήν τῶν νηστειῶν, PG 40, 388 C: «Τῆς μέν σκηνῆς ἡ δημιουργία ἔμπρακτός έστι προφητεία τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἣν ὁ Λόγος ἡμῶν συνεστήσατο. Διά τοῦτο, καί φύλλοις κοσμοῦσι τήν σκηνήν, καί ὀπώραις καλλωπίζουσι τά προσκήνια, εἰς τύπον τοῦ τήν νέαν Ἐκκλησίαν τήν εὐκαρπον ὑποβλαστάνειν τῷ νόμῳ».

¹⁰ Β' Κορ. 5, 1.

¹¹ Β' Κορ. 5, 7-8.

¹² Γιά τή σημασία τοῦ παύλειου ὄρου «σκῆνος» καί πλήρη έρμηνευτική ἀπόδοση τῶν θέσεων τοῦ ἀποστόλου Παύλου γιά τήν έν Χριστῷ μεταμόρφωση καί τήν έσχατολογική ἀφθαρτοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου σώματος βλ. π. ἴ. Σκιαδαρέση, *Ἡ δυναμική τοῦ σώματος. Ἐρμηνευτική προσέγγιση τοῦ Β' Κορ. 5, 1-10*, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2012.

ανάστασης· «Τότε γάρ αἱ σκηναί πήγνυνται πάντων ἡμῶν, ὅποτε, τῶν ὀστῶν συγκολλημένων καί συμπηγνυμένων ταῖς σαρκίν, ἀνίσταται σῶμα. Τότε τήν ἡμέραν τῆς χαρᾶς ἐορτάζομεν Κυρίῳ εἰλικρινῶς, ὅποτε τάς σκηνας αἰωνίους ἀποληψόμεθα, οὐκέτι θνητομένης ἢ λυθησομένης εἰς γῆν χώματος»¹³.

Ἐκτός ἀπό τίς σκηνές, καί αὐτή καθ' ἑαυτή ἡ συγκομιδή τῶν καρπῶν παραπέμπει στήν ἐσχατολογική πραγματικότητα τῆς καινῆς κτίσης καί τήν παλιγγενεσία τῶν ἔργων τῆς προσωπικῆς τοῦ καθενός γεωργίας. Μέ τήν ὠρίμανση τῶν καρπῶν τό Φθινόπωρο καί δὴ τόν ἔβδομο μήνα, πού θεωρεῖται πρῶτος, ἔχουμε τήν ἀρχή τοῦ τρυγητοῦ· «Τοῦτο νοούντων ἡμῶν, ὡς καί ἔβδομος οὗτος αἰὼν τέλος μέν ἐστι, καί κατάστασις γενέσεως καί φθορᾶς· ἀρχή δέ τοῦ νοητοῦ τρυγητοῦ. Διαδέχεται δέ ἡμᾶς ἡ μέλλουσα ἐκείνη ληνός· καί ὡσπερ ἐνταῦθα, εἰ μέν εὐγενῆς, καί ὠραῖος ὁ βότρυς ἐντεθῆ ταῖς ληνοῖς, ἡδύς καί ἀνθοσμίας τῶν βοτρύων ὁ οἶνος ἀπορρύησεται ... οὕτως ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τῶν ἔργων ἡμῶν δίκην βοτρύων τῷ δοκιμαστικῷ πυρί τεθέντων, ὡς ἐν ληνῷ, κατάδηλος ἡ γεωργία ἐκάστου γίνεται»¹⁴.

Οἱ συμβολισμοί τοῦ ἑβδόμου μήνα καί τῆς Σκηνοπηγίας ἀφοροῦν καί ὀλόκληρη τή δημιουργία τοῦ κόσμου, τόν ὅποιον ὁ Θεός κατασκεύασε σέ ἕξι ἡμέρες· «καί κατέπαυσεν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπό πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησεν, καί ἠύλόγησεν ὁ Θεός τήν ἡμέραν τήν ἑβδόμην καί

¹³ Μεθοδίου Ἐπισκόπου καί Μάρτυρος, ὁ.π., PG 18, 181 A. Πρβλ. Εὐτυχίου Κωνσταντινουπόλεως, *Περί Πάσχα καί Εὐχαριστίας*, PG 86², 23970: «Οὐκέτι σαλπίγγων καί σκηνῶν ἐορτή, τύπον τῆς ἀναστάσεως ἔχουσα, τῆς ἀληθινῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν φανερωθείσης. Οὐκέτι τρεῖς καιροὺς ἐορτάζουσι τοῦ ἐνιαυτοῦ τυπικῶς· ἅπας γάρ ὁ βίος σήμερον ἐορτή μία καθέστηκεν».

¹⁴ Θεοφάνους τοῦ Ἐπίκλην Κεραμέως, Ἀρχιεπίσκοπου Ταυρομενίου τῆς Σικελίας, ὁ.π., PG 132, 152 BC-153 A.

ήγίασεν αὐτήν»¹⁵. Ὅπως δέ ἡ κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ἐτήσια ἐορτή γιά τήν ὀλοκλήρωση τῆς καρποφορίας τῆς γῆς συνδέεται μέ τήν ἀνάσταση, τήν ἀληθινή σκηνοπηγία, «ὅτε, ὡς ἀληθῶς ὁ Θεός συντελέσας τήν οἰκουμένην, ἐφ' ἡμῖν εὐφρανθήσεται»¹⁶, κατ' ἀναλογίαν ἡ βιβλική αὐτή ἐορτή τοῦ ἑβδόμου μήνα ἀναφέρεται στό ἔργο τῆς δημιουργίας, στή συντέλεια τῶν καιρῶν καί στήν ἀνάπαυση τοῦ Θεοῦ κατά τήν ἑβδομη ἡμέρα, δηλαδή τήν ἀνάσταση¹⁷.

Ἀπό τελετουργικῆς πλευρᾶς ἡ κατά τήν ἐποχή τοῦ Κυρίου ἀντληση ὕδατος ἀπό τήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλῳάμ τήν τελευταία ἡμέρα τῆς Σκηνοπηγίας, ἀποτελεῖ σύμβολο τοῦ λυτρωτικοῦ ὕδατος πού προσφέρει ὁ Χριστός, ἀλλά καί τῆς ἐσχατολογικῆς ἔκχυσης τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κατά τή διαδικασία αὐτή διαβαζόταν ἡ προφητεία «ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου ...»¹⁸. Σ' αὐτήν δέ τήν τελετή ἀναφέρεται καί ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὅταν γράφει· «ἐν δέ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἐορτῆς εἰσθήκει ὁ Ἰησοῦς καί ἔκραξεν λέγων· ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καί πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοί ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος»¹⁹.

¹⁵ Γέν. 2, 2-3. Βλ. καί Μεθοδίου Ἐπισκόπου καί Μάρτυρος, ὁ.π., PG 18, 177 B.

¹⁶ Μεθοδίου Ἐπισκόπου καί Μάρτυρος, ὁ.π., PG 18, 177 B.

¹⁷ Μεθοδίου Ἐπισκόπου καί Μάρτυρος, ὁ.π., PG 18, 177 D· 180 A: «Νῦν γάρ ἀκμήν ἔτι τά πάντα δημιουργεῖται τῇ διαρκεῖ βουλήσει αὐτοῦ καί ἀνενηνότητῳ δυνάμει, ἀναδιδοῦσης ἔτι τῆς γῆς τούς καρπούς, καί τῶν ὑδάτων συναγομένων εἰς τάς συναγωγάς· καί τοῦ φωτός ἔτι διαχωριζομένου, καί τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων ἔτι δημιουργουμένου· καί τοῦ ἡλίου εἰς ἀρχάς ἀνατέλλοντος τῆς ἡμέρας, καί τῆς σελήνης εἰς ἀρχάς ἔτι τῆς νυκτός· καί τῶν τετραπόδων καί θηρίων καί ἐρπετῶν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδομένων, καί πτηνῶν καί νηκτῶν ἐκ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας. Τότε δὴ ὅπότεν συντελεσθῶσιν οἱ καιροί, καί παύσεται ὁ Θεός ἐργαζόμενος ταύτην τήν κτίσιν, τῷ ἑβδόμῳ μηνί, τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ, ἐορτή συγκροτεῖται τῷ Κυρίῳ τῆς Σκηνοπηγίας ἡμῶν, ἧς εἰσιν ἐν τῷ Λευϊτικῷ τά λεγόμενα σύμβολα καί τύποι».

¹⁸ Ἠσ. 12, 3 ἐξ.

¹⁹ Ἰω. 7, 37-38. Βλ. καί Β. Μ. Βέλλα, ὁ.π., σ. 202. J. Daniélou, ὁ.π., σ. 356. Σ. Ἀγουρίδη, *Τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιο*, Α' Κεφ. 1-12, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 422: «Κατά τήν πρωϊνή λατρεία τῆς 8^{ης} ἡμέρας, τῆς τελευταίας τῆς ἐορτῆς, γίνονταν σπονδή νεροῦ - μία πα-

Ἡ ὡς ἄνω πράξις, ἡ ὁποία ὀλοκληρωνόταν μέ λιτανεία γύρω ἀπό τό θυσιαστήριο καί σπονδή - ἔκχυση ὕδατος σ' αὐτό, ψαλλομένου τοῦ ψαλμικοῦ στίχου «*Θεός Κύριος καί ἐπέφανεν ἡμῖν· συστήσασθε ἑορτήν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου*»²⁰, συνιστᾶ εὐχή γιά νά στείλει ὁ Θεός βροχή γιά καρποφορία²¹ καί «ἦτο σύμβολον ὑπενθυμίζοντας μεγάλας εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρός τόν Ἰσραήλ κατά τήν ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβήν του καί εἰδικώτερον τήν ἐκ τοῦ βράχου θαυμασίαν ἀναπήδησιν τοῦ ὕδατος»²².

Ὁ J. Daniélou ἀναδεικνύει καί μίαν ἄλλη διάσταση στή λιτανεία, τήν ὁποίαν ἐρμηνεύει ὡς τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητος τοῦ πνευματικοῦ κόσμου στά ἔσχατα καί τήν κοινή ἑορτή ἀγγέλων καί ἀνθρώπων στόν οὐρανό. Ἡ ἀποκαλυπτική λιτανεία τῶν πιστῶν «*ἐνώπιον τοῦ θρόνου καί ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου*»²³, ὅπως καί οἱ «*πηγές τῶν ὑδάτων*»²⁴ εἶναι εἰκόνες ἀπό τό τελετουργικό τῆς Σκηνοπηγίας²⁵. Ὁ φωτισμός ἐπίσης ὁ ὁποῖος

ράσταση τῆς εὐλογίας τοῦ ὕδατος κατά τήν εἴσοδο στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας μετά τή δύσκολη ζωή τῆς ἐρήμου. Ἐπίσης, δήλωνε τό τέλος αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, ἔγινε δηλ. μία πρόγνωση τοῦ αἰῶνα τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατά τά ἔσχατα. Καί τά δύο αὐτά, τό ἔσχατολογικό ὕδωρ καί τό Πνεῦμα ὑποστηρίζει ὁ Ἰησοῦς πῶς εἶναι αὐτός ὁ ἴδιος, ἐδῶ καί τώρα». Ἰ. Καραβιδοπούλου, «Σκηνοπηγία», ἐν *Θρησκευτική καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια* 11, σσ. 224-225.

²⁰ Ψαλμ. 117, 27.

²¹ Γ. Γ. Ψαλτάκη, *Ἡ Παλαιά Διαθήκη μετά συντόμου ἐρμηνείας*, τόμ. Β', Ἔξοδος - Λευιτικόν, Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήναι 1985, σ. 22. Τό ἔθος αὐτό, τῆς ἐπίκλησης δηλαδή τῶν θεῶν γιά νά στείλουν στή γῆ βροχή, εἶναι παμπάλαιο καί τηρούμενο ἀπό πολλούς λαούς. Βλ. J.J. Castelot, «Religious Institutions of Israel», ἐν *The New Jerome Biblical Commentary*, Engelwood Cliffs-Hall, 1990, σσ. 1280-1281. Σ. Σ. Δεσπότη, *Ἡ ἐπουράνιος Λατρεία στά κεφάλαια 4-5 τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννη*, Ἐνορία Ἁγίου Γεωργίου Wiebaden 2000, σ. 164.

²² Π. Ν. Τρεμπέλα, *Υπόμνημα εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον*, Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήναι 1969, σ. 273. Βλ. καί Ἔξοδ. 15, 23-25- Ἀριθ. 20, 8 ἐξ. Ψαλμ. 77, 15-16- Σοφ. Σολ. 11, 2-4. Ἦσ. 42, 21.

²³ Ἀποκ. 7, 9. Βλ. καί π. Ἰ. Σκιαδαρέση, *Ἀποκαλύψεως Ἐξηγητικόν. Ἐρμηνευτικά καί Θεολογικά Μελετήματα στήν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη*, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 66.

²⁴ Ἀποκ. 7, 17.

²⁵ J. Daniélou, ὀ.π., σσ. 355, 360. Γενικότερα γιά τή σχέση τῆς Σκηνοπηγίας, ἀλλά καί τῶν ἄλλων ἰσραηλιτικῶν ἑορτῶν μέ τήν Ἀποκάλυψη καί τήν ἐπουράνια Λατρεία βλ. π. Ἰ. Σκιαδαρέση, ὀ.π., σ. 257. Σ. Σ. Δεσπότη, ὀ.π., σσ. 161-170.

δημιουργεῖτο στό Ναό, ἀπό τήν πρώτη μόλις ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, μέ τό ἄναμμα τῶν τεσσάρων χρυσῶν λυχνιῶν πού βρίσκονταν στήν αὐλή τῶν γυναικῶν ἔδωσε κατά πᾶσαν πιθανότητα στό Χριστό τήν ἀφορμή νά χαρακτηρίσει τόν ἑαυτό του ὡς «τό φῶς τοῦ κόσμου»²⁶, τό ἀληθινό φῶς πού φωτίζει τόν προσωπικό δρόμο τοῦ καθενός, ἀλλά καί «φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν»²⁷.

γ) Εἶναι βέβαιο λοιπόν ὅτι ἡ Σκηνοπηγία στό πνεῦμα τῆς σκιᾶς τῶν τύπων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προδιαζωγραφεῖ τήν ἀλήθεια ὅτι «ὁ τοῦ παντός Θεός, ὁ τῶν ὄντων Κύριος ἐπέφανεν ἡμῖν ἐπί τῷ συστήσασθαι τήν ἑορτήν ἐν τοῖς πυκάζουσι»²⁸. Φανερώθηκε δηλαδή ὁ Θεός στόν κόσμο γιά νά κάνει μία νέα ἐν Χριστῷ δημιουργία²⁹ καί νά ἀνασυσταθεῖ στήν ἀνθρώπινη φύση «ἡ τοῦ διαλυθέντος ἡμῶν οἰκητηρίου σκηνοπηγία, πάλιν διά τῆς συνόδου τῶν στοιχείων σωματικῶς πυκαζομένη. Τήν γάρ περιβολήν καί τόν ἐκ ταύτης κόσμον ἡ τοῦ πυκασμοῦ λέξις κατά τήν ἰδίαν ἔμφασιν διασημαίνει»³⁰. Ὡς ἑορτή μάλιστα τῆς ἰσραηλιτικῆς πρωτοχρονιάς, ἄρα κατά τίς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ἡμέρα τόσο τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὅσο καί τῆς κρίσης τοῦ κόσμου³¹, ἡ Σκηνοπηγία συνδέει τή δημιουργία μέ τά ἔσχατα. Τυπολογικά δέ διαγράφει τά «τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας μυστήρια, πάλαι μὲν παραδηλούμενα, καιρῶ δέ τῷ καθήκοντι λαμβάνοντα τήν ἔκθασιν, ὅτε τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐτελέσθη τά ἐν σαρκί θεοφάνεια»³².

²⁶ Ἰω. 8, 12. Βλ. καί Β. Μ. Βέλλα, ὁ.π., σσ. 201-202, Ἡ. Β. Οἰκονόμου, ὁ.π., σσ. 400-401.

²⁷ Λουκ. 2, 32. Βλ. καί Π. Ν. Τρεμπέλα, ὁ.π., σσ. 290-292.

²⁸ Γρηγορίου Νύσσης, *Περί ψυχῆς καί Ἀναστάσεως ὁ λόγος, ὁ λεγόμενος τά Μακρίνια*, PG 46, 132 A.

²⁹ Β' Κορ. 5, 17.

³⁰ Γρηγορίου Νύσσης, ὁ.π., PG 46, 132 B.

³¹ Der Talmud, ὁ.π., σ. 585. Βλ. καί Σ. Σ. Δεσπότη, ὁ.π., σ. 163.

³² Ἀστερίου Ἐπισκόπου Ἀμασειᾶς, ὁ.π., PG 46, 132 B.

Τό μυστήριο τῆς Ἐνσαρκώσεως ὡς τό κατ' ἐξοχήν γεγονός πού ἀνακεφαλαιώνει τό θεολογικό νόημα καί τό ἀνθρωπολογικό περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς ἐορτῆς³³, ἀποτελεῖ καί τή βασική προϋπόθεση κατανόησης τῆς τυπολογικῆς σχέσης τῆς Σκηνοπηγίας μέ τίς ἐορτές τῆς Ἐκκλησίας. Κατά τόν Daniélou «*ἡ γιορτή τῆς Σκηνοπηγίας θεωρεῖται σάν τύπος τοῦ συνολικοῦ λειτουργικοῦ ἔτους*»³⁴, δεδομένου μάλιστα ὅτι «*τό μυστήριο τοῦ Χριστοῦ*»³⁵ εἶναι ἕνα καί οἱ διάφορες ἐορτές ἀποτελοῦν ἐπιμέρους ἐκφάνσεις του. Στήν οὐσία τό ἐορτολογικό γεγονός εἶναι ἕνα, καθόσον «*ἐορτή ἐστίν ἡ τοῦ ὄντως ὄντος ὁμολογία τε καί ἐπίγνωσις*»³⁶.

Ὁλόκληρη ἡ δημιουργία μετά τήν ἐν Χριστῷ καταλλαγή μας μέ τό Θεό³⁷ ἐνώνεται γι' αὐτή τήν ὁμολογία. Ἡ ἀνθρώπινη κτίση ἔχει πλέον τή δυνατότητα νά συνεορτάζει «*τῇ ὑπερκοσμίῳ φύσει*»³⁸. Αὐτό προαναφωνεῖται στήν Παλαιά Διαθήκη μέ τίς κατά τό Νόμο κεράτινες σάλπιγγες τῆς Σκηνοπηγίας. Ἀναγγέλεται δέ ὡς λόγος ἀληθείας μέ τή δύναμη τοῦ Πνεύματος στήν Καινή Διαθήκη «*ἵνα τῆς ἀκοῆς τῶν ὑπό τῆς ἀμαρτίας ἐμπεφραγμένων διανοιχθεῖσης, μία γένηται σύμφωνος ἐορτή, διά τοῦ πυκασμοῦ τῆς σκηνοπηγίας τῆς κάτω κτίσεως πρός τάς ἐξεχούσας*

³³ Κατά τό Μέγα Ἀθανάσιο «*Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα τόν ἄνθρωπον δεκτικόν θεότητος ποιήσῃ*» (Κατά Ἀρειανῶν 2, 59, PG 26, 273 A). Κάθε φορά λοιπόν πού ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει, πανηγυρίζει γιά τό γεγονός «*τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί τῆς ἡμῶν θεώσεως*» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Λόγος εἰς τό Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου*, PG 96, 676 B). Βλ. καί Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «*Θεολογική προσέγγιση τῆς χριστιανικῆς γιορτῆς*», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες* I, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999, σσ. 193-194.

³⁴ J. Daniélou, ὁ.π., σ. 357.

³⁵ Κολ. 4, 3.

³⁶ Γρηγορίου Νύσσης, ὁ.π., PG 46, 136 A. Κατά τόν ἅγιο Θεόδωρο τό Στουδίτη ἀκόμη καί οἱ τρεῖς καιροί τῶν νηστειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δηλαδή τῶν ἀζύμων, τῶν ἐβδομάδων καί τῆς σκηνοπηγίας, προτυπώνουν καί τίς «*παρ' ἡμῖν*» τρεῖς νηστεῖες, δηλαδή τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καί τῶν Χριστουγέννων (*Διδασκαλία Χρονική τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου*, PG 99, 1693 BC· 1696 ABC).

³⁷ Β' Κορ. 5, 18-19.

³⁸ Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος εἰς τήν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καί εἰς τά νήπια τά ἐν Βηθλεέμ ἀναιρεθέντα ὑπό Ἡρώδου*, (ἀμφιβ.), PG 46, 1129 A.

καί προβεβλημένας περί τό ἄνω θυσιαστήριον δυνάμεις συνυπηχοῦσα. Τά γάρ κέρατα τοῦ νοητοῦ θυσιαστηρίου αἱ προβεβλημένοι τε καί ἐξέχουσαι τῆς νοεραῆς φύσεως Δυνάμεις εἰσίν, Ἄρχαί τε καί Ἐξουσίαι, καί Θρόνοι, καί Κυριότητες· πρός ἃς τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐορτῆς συνάπτεται διά τῆς κατά τήν ἀνάστασιν σκηνοπηγίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, τῇ ἀνακαινίσει τῶν σωμάτων πυκαζομένη»³⁹.

Τά ὅσα ἀναφέραμε προδίδουν μέ σαφήνεια τήν τυπολογική σχέση τῆς Σκηνοπηγίας μέ τήν ἀνάστασιν καί τήν ἐορτή τοῦ Πάσχα⁴⁰ κατά τήν ὁποίαν τά πάντα γεμίζουν φῶς, ὁ οὐρανός, ἡ γῆ καί τά καταχθόνια⁴¹. Στή λογική μάλιστα τοῦ ἐνιαίου τῆς χριστιανικῆς ἐορτῆς, ἡ Σκηνοπηγία προτυπώνει καί τήν ὑπόθεση τῆς ἐορτῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία «τό τῆς ἀληθινῆς σκηνοπηγίας ἐστί μυστήριον. Ἐν ταύτῃ γάρ σκηνοπηγεῖται τό ἀνθρώπινον σκῆνωμα τῷ δι' ἡμᾶς ἐνδυσασμένῳ τόν ἄνθρωπον ἐν ταύτῃ τά διαπεπτωκότα ἡμῶν ὑπό τοῦ θανάτου σκηνώματα πάλιν συμπήγγυται ὑπό τοῦ ἐξαρχῆς τό οἰκητήριον ἡμῶν οἰκοδομήσαντος»⁴².

³⁹ Γρηγορίου Νύσσης, ὁ.π., PG 46, AB.

⁴⁰ Γρηγορίου Νύσσης, *Περί ψυχῆς καί Ἀναστάσεως ὁ λόγος, ὁ λεγόμενος τὰ Μακρίνια*, PG 46, 133 CD· 136 A. «Ἄλλ' ἐπειδή μέλλει ποτέ τά μετά ταῦτα παραφράγματα λύεσθαι, δι' ὧν ἡμᾶς ἡ κακία πρός τά ἐντός τοῦ καταπετάσματος ἀπετειχισεν, ὅταν σκηνοπηγηθῇ πάλιν διά τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἡ φύσις, καί πᾶσα ἡ κατά κακίαν ἐγγινομένη διαφορά ἐξαφανισθῇ τῶν ὄντων, τότε κοινή συστήσεσθαι ἡ περί τόν Θεόν ἐορτή τοῖς διά τῆς ἀναστάσεως πυκασθεῖσιν, ὡς μίαν τε καί τήν αὐτήν προκεῖσθαι πᾶσι τήν εὐφροσύνην μηκέτι διαφορᾶς τινος τῆς τῶν ἴσων μετουσίας, τήν λογικήν φύσιν διατεμνούσης, ἀλλά τῶν νῦν ἔξω διά τήν κακίαν ὄντων ἐντός τῶν ἀδύτων τῆς θείας μακαριότητός ποτε γενησομένων, καί τοῖς κέρασι τοῦ θυσιαστηρίου, τουτέστι, ταῖς ἐξεχούσαις τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεισιν ἑαυτοῦ συναπτόντων. Ὅπερ δὴ γυμνότερόν φησιν ὁ Ἀπόστολος, τήν τοῦ παντός πρός τό ἀγαθόν συμφωνίαν διερμηνεύων, ὅτι αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων, καί πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς· ἀντί μὲν τῶν κεράτων λέγων τό ἀγγελικόν τε καί ἐπουράνιον, διά δέ τῶν λοιπῶν σημαίνων τήν μετ' ἐκείνους νοουμένην κτίσιν ἡμᾶς, οὓς πάντας μία καί σύμφωνος ἐορτή κατακρατήσει».

⁴¹ Τροπάριο γ' ὠδῆς τοῦ Κανόνα τοῦ Πάσχα: «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καί γῆ καί τά καταχθόνια». Βλ. καί M. Merras, *The origins of the celebration of the Christian Feast of Epiphany. An ideological, cultural and istorical study*, Joensuu Finland 1995, σσ. 55-75.

⁴² Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος εἰς τήν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ...*, PG 46, 1127 B. Βλ. καί J. Danié-

Ἡ ἑορτή ἐπίσης τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, τοῦ Χριστοῦ δηλαδή ὡς Σοφίας τοῦ Θεοῦ καί πηγῆς τοῦ ζῶντος ὕδατος⁴³, σχετίζεται μέ τή Σκηνοπηγία. Κατά τήν ἔσχατη μεγάλη ἡμέρα (Σκηνοπηγία) στήν Παλαιά Διαθήκη οἱ Ἰουδαῖοι ἐόρταζαν τό γεγονός ὅτι ὁ Θεός τούς ξεδιψοῦσε θαυματουργικά ἀπό τήν πέτρα στήν ἔρημο⁴⁴. Ἀντλοῦσαν, ἐπίσης, ὅπως εἶδαμε, νερό ἀπό τή Βηθεσδά γιά τήν ἔκχυσή του στό θυσιαστήριο. Ὅλα αὐτά παραπέμπουν στό Χριστό, τήν πέτρα ἀπό τήν ὁποία πηγάζει «πόμα πνευματικόν»⁴⁵, τήν πηγὴ ἀπο τήν ὁποία ῥέουν ποτάμια ζωντανοῦ νεροῦ. Αὐτός ὁ πλοῦτος τοῦ ὕδατος κυριαρχεῖ καί στή Μεσοπεντηκοστή μέ ἀναφορά βεβαίως στήν ἔκχυση τῶν δωρεῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· «*Τοῦτο δέ εἶπε περί τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὐπω γάρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη*»⁴⁶.

Ὁ ἱλαστικός χαρακτήρας τῆς Σκηνοπηγίας, οἱ σάλπιγγες καί ἡ ἀναφορὰ της στήν ἀθανασία, ἐξηγοῦν καί τήν τυπολογική της σχέση μέ τήν Πεντηκοστή· «*Μυστήριόν ἐστὶ Πεντηκοστῆς, ἡ πρός τήν πρόνοιαν ἄμεσος τῶν προνοουμένων ἔνωσις· ἡγουν ἡ πρός τόν λόγον κατὰ τήν τῆς προνοίας ἐπίνοιαν τῆς φύσεως ἔνωσις, καθ' ἣν οὐδεμία τοπαράπαν ἐστὶ χρόνου καί γενέσεως ἔμφασις. Σάλπιγξ δέ πάλιν ἡμῶν ἐστὶν ὁ λόγος, ὡς τὰς θείας καί ἀρρήτους ἡμῖν ἐνηχούμενος γνώσεις· ἱλασμός δέ, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὰ ἡμέτερα, καθ' ἡμᾶς γενόμενος διαλύων ἐγκλήματα· καί τῇ δωρεᾷ τῆς χά-*

λου, ὀ.π., σσ. 357-358.

⁴³ Ἰω. 7, 38.

⁴⁴ Ἐξοδ. 17, 1-7.

⁴⁵ Α' Κορ. 10, 4.

⁴⁶ Ἰω. 7, 39. Γιά τή σύνδεση Σκηνοπηγίας καί Μεσοπεντηκοστῆς βλ. Ἱεροθέου Σ. Βλάχου (Ἀρχιμ., νῦν Μητροπ. Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου), *Οἱ Δεσποτικές Ἑορτές. Εἰσοδικό στό Δωδεκάροτο καί τήν Ὁρθόδοξη Χριστολογία*, Λεβαδειά 1995, σσ. 125-154. Στ. Γουλουλῆ, «Ἡ Χριστιανική “Πόλη τοῦ Κωνσταντίνου” (330): Ἡ ἑορτή τοῦ Μάρτυρα Μωκίου (11/5) καί ἡ Μεσοπεντηκοστή», ἐν *Θεολογία*, τόμος 85, τεῦχος Γ (Ἰανουάριος-Μάρτιος 2014) 211-221.

ριτος ἐν πνεύματι, τὴν ἀμαρτήσασαν φύσιν θεοποιῶν· σκηνοπηγία δέ, ὡς τῆς ἡμῶν κατὰ τὴν θεομίμητον ἔξιν περί τό καλόν ἀτρεψίας πρᾶξις, καί ὁ τῆς πρὸς ἀθανασίαν μεταποιήσεως συνεκτικός δεσμός»⁴⁷.

Ἄλλη ἐορτή πού σχετίζεται μέ τή Σκηνοπηγία εἶναι ἡ Μεταμόρφωση. Ἡ κατ' αὐτήν π.χ. εὐλογία τῶν καρπῶν (σταφυλιῶν)⁴⁸ καί οἱ τρεῖς σκηνές⁴⁹ ἀπηχοῦν τά δεδομένα τῆς Σκηνοπηγίας⁵⁰. Ἐπιβεβαίωση αὐτοῦ ἀποτελεῖ καί τό γεγονός ὅτι σέ συριακο-ιακωβιτικές ἐορτολογικές πηγές ἡ 6^η Αὐγούστου ὀνομάζεται «Ἐορτή τῆς Σκηνοπηγίας»⁵¹ ἢ «Ἐορτή τῆς Σκηνοπηγίας τοῦ ὄρους Θαβώρ»⁵².

Μέ τή Σκηνοπηγία, τέλος συνδέεται καί ἡ ἐορτή τῆς Ἰνδίκτου, ὡς ἀρχή τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ὁ ἱλαστήριος χαρακτήρας της, ἡ λιτανεία καί ὁ ἀγιασμός πού κατὰ τόν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης τελοῦνται κατ' αὐτήν⁵³, παραπέμπουν στά τελετουργικά στοιχεῖα τῆς Σκηνοπηγίας. Ἡ συγκομιδή ἐπίσης τῶν καρπῶν κατὰ τό μήνα Σεπτέμβριο, ἡ προετοιμασία γιά τή νέα καρποφορία τῆς γῆς, ἡ ἔντονη ἀναφορά τῆς ἐορτῆς στή δημιουργία καί στό Χριστό ὡς κυρίαρχο τοῦ χρόνου, διασώζουν ἀρχαίκοις

⁴⁷ Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Κεφάλαια διάφορα θεολογικά καί οἰκονομικά*, 5, PG 90, 1369 AB. Πρβλ. Διδύμου Τυφλοῦ, *Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, PG 39, 721: «... τὴν ... ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τιμὴν τῆς ἐπιδημίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ... μυστικῶς διὰ τῆς ἐορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας τὰς συνάξεις προηγόρευον τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ... αἵτινες ἄγουσιν ἡμᾶς διὰ πίστεως ... εἰς τὰς οὐρανίους σκηνάς ...».

⁴⁸ Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν κατὰ τὴν ἐορτή τῆς Μεταμορφώσεως», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες II*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2009, σσ. 304-308.

⁴⁹ Ματθ. 17, 4. Μάρκ. 9, 5. Λουκ. 9, 33.

⁵⁰ J. Daniélou, ὁ.π., σσ. 353-354.

⁵¹ Un martyrologe et douze ménologies syriaques, ἐκδ. F. Nau, *Patrologia Orientalis X*, σσ. 83, 96, 111.

⁵² Ὁ.π., σ. 56. Βλ. καί Δ. Τζέρπου (Πρωτοπρ.), «Ἡ ἐορτή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου», ἐν *Τό Χριστιανικόν Ἐορτολόγιον. Πρακτικά Ἡ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων*. Βόλος, 18-20 Σεπτεμβρίου 2006 [Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη -15], Ἀθήναι 2007, σ. 246.

⁵³ Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λογική Λατρεία*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα³ 1977, σσ. 350-351.

συμβολισμούς και προσδιορίζουν και τό νέο περιεχόμενο τῆς Ἰνδίκτου. Σ' αὐτή τή σχέση ἀναφέρεται καί ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης· «Κατά τόν μῆνα γάρ τοῦτον γίνεται ἡ φθινοπωρινή ἰσημερία, ὅτε εἶναι ὁ ἀέρας καί ἡ ἀτμόσφαιρα μετριόθερμος. Κατά τόν μῆνα τοῦτο ἀροτριᾶται καί γεωργεῖται ἡ γῆ, καί τά σπέρματα δέχεται εἰς τά αὐλάκιά της, ὡσάν μέσα εἰς κοιλίαν καί μήτραν. Καί κατά τόν μῆνα τοῦτον ἀρχίζουν νά γίνωνται ἡ βροχαῖς. Ἴνα δι' αὐτῶν ἀπαλυνηθῇ ἡ ὑπό τοῦ προλαβόντος θέρους σκληρυνθεῖσα γῆ. Καί ἀκολούθως γένη ἐπιτηδεῖα εἰς τό νά γεωργηθῇ καλῶς, καί νά συλλάβη καί νά θρέψη τά ἐγκαταβληθέντα εἰς αὐτήν σπέρματα. Διό τοῦτο καί ὁ Θεός προστάζει τούς Ἰουδαίους, ὅτι, ὅταν κατά τόν Σεπτέμβριον τοῦτον ἐσύναγον τούς καρπούς των, νά ἐορτάζουν ἑπτά ἡμέρας, καί νά κατασκευάζουν σκηνάς, ἥτοι καλύβας, εὐφραινόμενοι καί εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ διά τήν σύναξιν τῶν καρπῶν. Οὕτω γάρ λέγει πρὸς τόν Μωϋσῆν: 'Καί ἐν τῇ πέντε καί δεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός τοῦ ἑβδόμου τούτου, ὅταν συντελέσητε τά γεννήματα τῆς γῆς, ἐορτάσετε τῷ Κυρίῳ, ἑπτά ἡμέρας' (Λευϊτ. 23, 39) »⁵⁴.

Ὅλοκληρώνοντας τήν παρούσα Εἰσήγησι καταλήγουμε στά ἐξῆς συμπεράσματα:

Ἡ ἑπταήμερος ἐορτή τῆς Σκηνοπηγίας εἶχε τό χαρακτήρα τῆς εὐχαριστίας τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ λαοῦ Του στήν ἔρημο. Ἡ διαμονή σέ σκηνές, ἡ συγκομιδή τῶν καρπῶν κατά τόν ἑβδομο μῆνα (Σεπτέμβριος), καί τά διάφορα τελετουργικά δρώμενα (ἄντλησις ὕδατος, λιτανεία

⁵⁴ *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, τόμ. Α', ἐκδ. «Δόμος», σσ. 3-4, σχ. 1. Πρβλ. Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου (Ἱερομονάχου), *Νέος Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμ. πρῶτος, Σεπτέμβριος, «Ἰνδικτιών», Ἀθῆναι 2011, σ. 59.

γύρω από τό θυσιαστήριο, σάλπιγγες, φωτισμός τοῦ Ναοῦ κ.ἄ.) ἐρμηνεύτηκαν τυπολογικά μέ ἀναφορά στό Χριστολογικό, Θεολογικό καί ἀνθρωπολογικό περιεχόμενο τῆς Χριστιανικῆς ἐορτῆς.

«Ἡ γιορτή τῆς Σκηνοπηγίας, κατά τόν J. Daniέλου, θεωρεῖται σάν τύπος τοῦ συνολικοῦ λειτουργικοῦ ἔτους». Προδιαγράφει π.χ. τήν ἐορτή τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως κατά τήν ὁποία «σκηνοπηγεῖται τό ἀνθρώπινο σκῆνωμα τό δι' ἡμᾶς ἐνδυσασμένω τόν ἄνθρωπον». Προτυπώνεται ἡ ἐορτή τοῦ Πάσχα κατά τήν ὁποία τό ἀνθρώπινο σκῆνωμα ἀνίσταται καί τά σύμπαντα γεμίζουν ἀπό τό ἀναστάσιμο φῶς. Ἡ ἀληθινή Σκηνοπηγία εἶναι ἡ ἀνάσταση διότι ὁ ἄνθρωπος συνεορτάζει μέ τό Χριστό «τά Σάββατα τά ἀληθινά».

Ἡ Μεσοπεντηκοστή σχετίζεται μέ τή Σκηνοπηγία ὡς ἐορτή τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ καί ἡ πηγή τοῦ ζῶντος ὕδατος. Ὁ ἱλαστικός χαρακτήρας τῆς Σκηνοπηγίας, οἱ σάλπιγγες καί ἡ ἀναφορά της στήν ἀνάσταση, ἐξηγοῦν τήν τυπολογική σχέση της μέ τήν Πεντηκοστή. Ἡ εὐλογία τῶν σταφυλιῶν-καρπῶν καί οἱ τρεῖς σκηνές ἀπηχοῦν τά δεδομένα τῆς Σκηνοπηγίας. Τό ἴδιο καί ἡ ἐορτή τῆς Ἰνδίκτου ὡς ἐορτή εὐχαριστίας τοῦ Θεοῦ γιά τή δημιουργία καί τήν εὐλογία τῶν καρπῶν τῆς γῆς, παραπέμπει στή Σκηνοπηγία.

Ὅλο τό Μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου λειτουργεῖται στά γεγονότα τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑορτολογίου, τοῦ ὁποίου οἱ ρίζες βρίσκονται σέ ἱστορικά καί ἐορτολογικά γεγονότα πού καταγράφονται στήν Ἁγία Γραφή, Παλαιά τε καί Καινή Διαθήκη.